

JOVENTUT I POLÍTICA EN LA POSTMODERNITAT

JORGE BORAN CSSP

CCJ, São Paulo

Al segle XVII, en una època de monarquies absolutistes, alguns filòsofs europeus, de manera especial l'anglès John Locke, ensenyaven el concepte de govern per consentiment i la creença que totes les persones estan dotades de certs drets que els governants no poden transgredir. Eren idees noves i subversives. Jefferson, un dels fundadors de la revolució nord-americana, va ser el primer a posar aquestes idees en pràctica. Avui dia la majoria de les constitucions dels països declara que tot poder emana del poble i és exercit en nom seu.

Celebrem més de 50 anys de la Declaració Universal dels Drets Humans, en què es van proclamar 30 drets bàsics i essencials. Van ser abolits els drets divins dels reis, encara que, de tant en tant, aparegui algun dictador que vol endarrerir el rellotge de la Història. Hi ha una nova consciència de la humanitat. Som ciutadans, no súbdits. Els governants són els nostres empleats. Podem contractar-los i despatxar-los. Som subjectes de la Història, no pas uns pobres diables condemnats a repetir-la i a patir en silenci els efectes d'un món organitzat de forma injusta.

Aquesta consciència, però, no és automàtica. Es tracta d'una consciència que necessita ser sempre treballada i conquistada. La consciència de súbdit és més còmoda. No cal pensar ni córrer riscos. Per això, avui, la tasca de desenvolupar la consciència política entre la joventut és més difícil que en altres èpoques. Hi ha recerques que apunten cap a una nova generació de joves en què la majoria és despolititzada, diferent dels anys 80. Hi ha diverses causes. A la dècada dels 90 van haver-hi canvis que feren trontollar el món. Al novembre de 1989 va caure el mur de Berlín, símbol de la caiguda del Socialisme Real. El model de Capitalisme Neoliberal, amb les seves propostes de privatització de les empreses estatals i l'allunyament de l'Estat del joc del lliure mercat, es va presentar com a vencedor. Paral·lelament, hi ha haver un canvi cultural. La postmodernitat es va enfortir i es va accentuar la centralització de les emocions i de la subjectivitat. Les utopies van entrar en crisi i ara necessiten ser repensades, ja que sense una utopia no es

mobilitza el poble per tal de reivindicar els seus drets de ciutadania.

Els joves sovint confonen la política amb la politiqueria. Estan influenciats pels polítics elegits pel poble, que fan servir la política pel tràfic d'influència, la distribució d'avantatges i l'accés al diner públic, tot desencadenant uns nivells de corrupció espadors. La política també es confon amb la política partidària. Hi ha dificultats per entendre la política en un sentit més ample: de preocupació i treball pel bé comú.

La nostra experiència a l'hora de treballar amb la pastoral de la Joventut en l'àmbit del Brasil i de l'Amèrica Llatina, ens ha ensenyat la necessitat de fer una connexió entre el micro i el macroprocés en què el jove està inserit. Podem visualitzar la relació així:

Dos models

La cultura contemporània empeny els joves a una preocupació quasi exclusiva per les qüestions personals: l'autoestima, l'autorealització, els problemes individuals, la colla d'amics... El missatge es pot presentar en dos models: el psicològic i el sociològic.

En el **model psicològic**, el missatge és presentat d'una manera que té en compte les característiques específiques del desenvolupament dels joves. En aquest model, les relacions personals són el focus central. Però, tot i que aquest model ofereix als joves uns coneixements valuosos per afrontar els problemes psicològics, no els prepara per afrontar els problemes socials en el seu ambient. Les solucions per la pobresa –quan aquestes són considerades– segueixen la línia de mitigar els símptomes en comptes de les causes. Molts moviments i pastorals cauen en la temptació de treballar tan sols amb el micronivell, i s'obliden que el mateix jove està situat dins el macronivell, on cal treballar la qüestió de la ciutadania.

En el **model sociològic**, l'èmfasi és col·locat en el paper històric de l'Església, el de transformar la societat. Això vol dir superar una visió ingènua del món. Les estructures polítiques, econòmiques i socials són vistes com a responsables del creixement

de la pobresa i condicionen els models de comportament i de valors. És el problema de la concentració de renda en les mans d'uns quants i la impunitat dels poderosos. Dins cada país n'hi ha un altre de miserables els drets a la ciutadania del qual se'ls nega a la pràctica. Dins l'actual conjuntura llatinoamericana, tres metes són prioritàries: l'erradicació de la fam, el respecte efectiu dels drets humans per tothom, i el desenvolupament sostenible, que garanteixi qualitat de vida a la població i respecti l'ecologia. També pren força la consciència d'establir polítiques públiques per la joventut –considerada com un dels grups més marginats– en les àrees d'educació, feina, salut, vivenda, seguretat, participació, cultura i oci.

La construcció d'una societat més fraternal és possible a mesura que canviem les estructures –les regles del joc– que causen la pobresa. En un món global cal globalitzar la solidaritat. El canvi personal és també fonamental, però no es pot separar del canvi estructural. El primer model dóna prioritat a les relacions humanes (model psicològic), i el segon model (sociològic) a la justícia social.

Hi ha una consciència del fet que el treball amb els joves no es pot limitar a la tria d'algun dels dos models, fet que passa sovint. Tots dos forneixen les eines indispensables per al treball de formació i conscienciació dels joves. Tots dos ajuden a mantenir un equilibri entre l'individu i la societat. Un model de treball amb joves que prioritzi les relacions humanes –l'exclusió de la justícia social–, alieni i tregui el jove del món real, i reforci l'actitud de súbdit i no de ciutadà. Per altra banda, en el present context cultural, un model que prioritzi la justícia social –amb l'exclusió de les relacions humanes– no funciona, no pot atraure i mobilitzar el jovent.

El secret es troba en el punt de partida. Als anys 80 era possible mobilitzar els joves tot començant per l'aspecte social. Avui no. Hi ha una necessitat de partir de les aspiracions i preocupacions del jove real per tal de poder fer altres passes. Assessors adults formats als anys 80 que no tenen en compte els canvis culturals tenen dificultats per entendre per què els seus esforços fracassen. Tendeixen a concloure que el problema es troba en el jove que "que passa de tot", i no en la metodologia emprada.

Gradualitat

El procés de conscienciació política del jove ha de tenir en compte el concepte pedagògic de gradualitat. La conscienciació del jove passa per processos grupals que són graduals i que passen per etapes. Aquestes etapes són metes que un ha d'atènyer, i horitzons que un ha d'ampliar, tot passant per la descoberta del grup, de la comunitat, del problema social, de l'organització més ampla, de les causes estructurals i, finalment, arribant a un compromís més durador amb el canvi social. Hi ha un munt de petites accions en què els joves s'impliquen en aquesta fase, que van des del treball directe amb els més necessitats fins a la promoció de debats i reflexions sobre programes i candidats en unes eleccions. Avui, internet s'ha tornat una aliada important. El jovent viu connectat entre si a través de la xarxa. En els grups de debat (yahoo i orkut) es discuteixen les qüestions socials i es passen textos que tenen l'efecte de crear una consciència. El seguiment sistemàtic dels grups de joves en les comunitats és cabdal.

Hem d'acabar reafirmant el potencial renovador i transformador de la joventut. Continua vàlida l'afirmació de Puebla que el paper dels joves és el de dinamitzar el cos social. Quan parlem de la despolitització de la joventut no estem parlant de tota la joventut. Parlem de tendències. En els moviments socials i partits polítics, un percentatge significatiu de joves continua compromès. El desencís amb la política, de vegades, és provocat per la dificultat de trobar espais adequats: les formes de participació presents en la societat i en l'Estat són percebudes pels joves com a molt allunyades de la seva realitat quotidiana. Els joves tenen una característica diferent dels adults: depenent de les influències, poden canviar ràpidament. La diferència, avui dia, és que el procés de conscienciació i compromís és més lent que en altres èpoques. Si fem servir la metodologia adequada per penetrar l'armadura de materialisme i individualisme present en la societat, trobarem el mateix jove d'altres temps: un jove idealista i disposat a abraçar una causa que desperta el que hi ha de més noble en l'ésser humà.